

VEISTE TÕUARETUS, EPK ja EHF pullide kasutus

Pm.mag. Tõnu Põlluäär

Eesti Tõuloomakasvatajate Ühistu
tõuraamatu- ja aretusosakonna juhataja

5167821; punane.kari@mail.ee

Maaelu Arengu Euroopa
Põllumajandusfond:
Euroopa investeeringud
maapiirkondadesse

**JKK ja ETKÜ ühine piirkondlik
infopäev**

18. märts 2010

Veisekasvatuse areng Eestis

(piimatootmine):

* kõik algandmed pärinevad Jõudluskontrolli Keskusest

aasta	veiseid	sh lehmi (tuh)	Lehmi jk-s	JK%	Piimatoodang JKK andmetel	Piima hind (EEK)
1990	757,8	280,7	235 627	83,9	4232 – 4,09 – 3,22	
1995	370,4	185,4	123 033	66,4	3666 – 4,08 – 3,17	2,11
2000	252,8	131,0	102 524	78,3	4960 – 4,29 – 3,28	2,72
2005	249,5	112,8	101 285	89,8	6509 – 4,21 – 3,31	3,84
2007	240,5	103,0	95398	92,6	7052 – 4,15 – 3,36	4,20
2008	237,9	100,4	92698	92,3	7390 – 4,12 – 3,36	4,63
2009	235,0	95,8	89389	93,3	7447 – 4,14 – 3,37	3,28

VEISTE JÕUDLUSKONTROLLI ARENG (aluseks aastalehmade arv):

aasta	EPK arv	EPK %	EHF arv	EHF %	EK arv	EK %	KOKKU
1970	151 100	68,7	67628	30,8	1131	0,5	219 867
1980	162 153	61,8	99308	37,8	984	0,4	262 445
1990	121 125	49,1	125 235	50,7	566	0,2	246 926
2000	29875	29,3	71799	70,3	443	0,4	102 117
2005	26607	26,5	73261	73,0	537	0,5	100 405
2009	20578	23,0	68058	76,1	475	0,5	89389

Piimatoodang (aastalehm)

aasta	EPK piim	EPK r%	EPK v%	EHF piim	EHF r%	EHF v%	EK piim	EK r%	EK v%	Kõik piim	Kõik r%	Kõik v%
1970	3167	3,72		3457	3,65		3003	4,28		3256	3,69	
1980	3526	3,94		3791	3,81		3394	4,27		3626	3,89	
1990	3869	4,17	3,30	4586	4,01	3,15	3430	4,43	3,32	4232	4,09	3,22
2000	4441	4,39	3,36	5182	4,20	3,25	3936	4,78	3,49	4960	4,29	3,28
2005	5962	4,32	3,42	6722	4,17	3,31	4524	4,59	3,44	6509	4,21	3,34
2008	6891	4,25	3,44	7582	4,08	3,34	4748	4,54	3,41	7390	4,12	3,36
2009	6995	4,28	3,44	7614	4,09	3,35	4701	4,64	3,42	7447	4,14	3,37

Piimatoodangu jagunemine (piima kg järgi, 2009. a)

tõug	≤ 4000	4001...6000	6001...8000	8001...10000	> 10000
EPK	498 – 2,9%	4582 – 26,4%	7465 – 43,1%	3724 – 21,5%	1050 – 6,1%
EHF	725 – 1,3%	8946 – 16,4%	21994 – 40,5%	15931 – 29,3%	6719 – 12,3%
EK	73 - 19,7%	238 - 64,2%	50 – 13,4%	8 – 2,1%	2 - 0,6%
MUUD	24 – 21,2%	68 – 60,2%	18 - 15,9%	3 – 2,7%	0
Kõik	1320 – 1,8%	13834 – 19,2%	29527 – 40,9%	19666 – 27,2	7771 – 8,3%
2008	2,3%	20,8%	42,4%	26,2%	10,8%

Lehmade arv ja toodang maakondades 2009. a:

Maak.	Lehmi	piim, kg	± 08	maak.	Lehmi	piim, kg	± 08
Harju:	5,0%	6960		Pärnu:	10,8%	7148	
Hiiu:	0,5%	4947	(-249 kg)	Rapla:	6,3%	7665	(+350 kg)
Ida-Viru:	1,9%	6997	(+354 kg)	Saare:	5,9%	6684	
Jõgeva:	10,6%	7923		Tartu:	6,5%	8507	
Järva:	15,5%	7457	(-180 kg)	Valga:	3,7%	6860	
Lääne:	3,2%	6588		Viljandi:	7,6%	7040	
Lääne-Viru:	12,5%	7731		Võru:	3,5%	7237	(+224 kg)
Põlva:	6,7%	8027					

Tõuraamatu lehmade toodangu dünaamika (EPK):

TR	A.L.	%	Piim	R%	V%
A	16705	80,9	7227	4,27	3,45
A ± B	2009		815 (11,3%)	-0,07%	+0,03%
A ± B	2008		691 (9,7%)	-0,06%	+0,04%
A ± B	2007		623 (9,3%)	-0,04%	+0,03%
A ± R	2009		1411 (19,5%)	-0,09%	+0,06%
A ± R	2008		1385 (19,5%)	-0,08%	+0,06%
A ± R	2007		1172 (17,6%)	-0,04%	+0,08%
B	1281	6,2	6412	4,34	3,42
B ± R	2009		596 (9,3%)	-0,02%	+0,03%
B ± R	2008		691 (10,8%)	+0,02%	+0,02%
B ± R	2007		549 (9,1%)	0	+0,04%
R	2669	12,9	5816	4,36	3,39

Tõuraamatu lehmade toodangu dünaamika (EHF):

TR	A.L.	%	Piim	R%	V%
A	49955	73,4	7828	4,07	3,35
A ± B	2009		226 (2,9%)	-0,06%	+0,01%
A ± B	2008		247 (3,2%)	-0,04%	+0,01%
A ± B	2007		313 (4,3%)	-0,04%	+0,02%
A ± R	2009		1240 (15,8%)	-0,13%	+0,02%
A ± R	2008		1307 (16,7%)	-0,12%	+0,03%
A ± R	2007		1305 (17,4%)	-0,11%	+0,03%
B	7855	11,5	7602	4,13	3,34
B ± R	2009		1014 (12,9%)	-0,07%	+0,01%
B ± R	2008		1060 (14,0%)	-0,08%	+0,02%
B ± R	2007		992 (13,8%)	-0,07%	+0,01%
R	10222	15,0	6588	4,20	3,33

IGALE JK ALUSELE KARJALE KOHUSTUSLIK

(teave JK aluste karjade omanikele JK infolehega XI 2009):

- Sünniregister
- Seemendusregister ja/või arve-seemendustunnistus
- LV JK raamat (LV jk)
- Anda looma müügi puhul kaasa põlvnemistunnistus
- Aretusspetsialisti märkuse peale, et karjas ei vasta põlvnemine algandmetele, teha GE.
- 1% TR A osa lehmade juhusliku valikusse sattumise korral korraldada GE (analüüsi tasub ETKÜ, menetluskulud loomaomanik)
- Sugupullide TR-sse kandmisel on GE kohustuslik
- Vabapaarituse andmed edastada vähemalt 2 x a. JKK-sse
- Arhiveerimine: lehmakaart 15 a, seemendus- ja sünniregister 25 a.

VEEL TEAVET:

- Tõuloomade müük on endiselt aktuaalne (Usbekistan, Türgi, Valgevene, Venemaa jne.)
- Müük toimub vaid JK alustest karjadest (soovitav KS)
(info Tõuloomakasvatus 2/07; 4/07; 1/10; ETKÜ 27.04.07; 28.08.07)
- Eestist ostu puhul võiksite enam uurida karja veterinaarset tausta
- Tõu määramise aluseks on reeglina isa tõug (erand RH). Andke PRIA-sse sama tõug, mis JKK-sse.
- Kui parandate vigu JKK-s, siis parandage neid ka PRIA-s (puudutab tõu muutusi). Kontrollige, et mõlemas AB-s oleks üks ja sama info
- Küsimuste korral võtke ühendust piirkonna aretusspetsialistidega

Lihaveiste arv (JK seis 01.01.10):

Tõug	pt	%	ristandid	%	kõik	%
Ab	811	5,6	3496	24,0	4307	29,6
Ba	28	0,2	444	3,1	472	3,2
Bb	8	0,05	339	2,3	347	2,4
Ch	273	1,9	661	4,5	934	6,4
Hc	429	2,9	105	0,7	534	3,7
Hf	607	4,2	2668	18,3	3275	22,5
Li	555	3,8	3091	21,2	3646	25,0
Pi	5	0,03	196	1,3	201	1,4
Si	104	0,7	532	5,0	839	5,8
Kõik	2820	19,4%	11735	80,6%	14555	x

PRIA 01.01.10 kokku: 33731 (+5916)

JK-s 43,1% kõikidest LV

Lihaveiste JK näitajad 2009:

Tõug	sünnimass		200p		365p	
Ab	1185	37,0	205	196,3	78	243,6
Ba	172	43,7	6	211,0	30	336,1
Bb	180	43,1	22	276,2	9	366,3
Ch	382	42,6	74	285,6	39	395,7
Hc	133	29,6	3	106,7	10	193,0
Hf	898	40,5	148	233,2	71	335,4
Li	1195	40,9	62	239,0	39	377,3
Pi	40	38,7	2	310,0	5	358,5
Si	366	39,7	141	265,1	69	375,7
Kokku:	4551		663		350	

SEUROP

(01.01.09 – 20.11.09 realiseerimise põhjal)

	LEHM	%	PULLIK	%	LEHMIK	%	KÕIK	%
TR pulli järglane	273	82,7	864	56,7	183	49,1	1320	59,3
Import-pulli järglane	7	2,1	183	12	1	0,3	191	8,6
EE pulli järglane	33	10	9	0,6	38	10,2	80	3,6
Isata järglane	17	5,2	468	30,7	151	40,5	636	28,6
Kokku:	330	x	1524	x	373	x	2227	x

SEUROP

	ARV	U – R %	O – P %	Klass määrä- mata	Keskm. vanus real.-I (kuud)	Keskm. lihakeha- mass (kg)	Keskm. rasvasus- klass
LEHM	330	9,4	80,9	9,7	72,9 6a.11k	297,3	2,3
LEHMIK	373	7,5	90,1	2,4	26,9	240,6	2,3
PULLIK	1524	20,6	74,7	4,7	20,5	285,1	1,8

SEUROP

Tõug	arv	%	Vanus (kuud)	Lihakeha mass (kg)	Rasvasus klass
Ab	559	29,5	23,5	272,4	1,84
Ba	79	4,2	21,2	282,8	1,77
Bb	113	6,0	17,7	275,2	1,85
Ch	84	4,4	19,2	297,0	1,74
Hc	7	0,4	20,3	178,3	1,29
Hf	360	19,0	22,5	267,3	1,94
Li	497	26,2	22,0	290,5	1,82
Pi	44	2,3	18,3	240,9	1,39
Si	154	8,1	18,7	266,9	1,83
KOKKU	1897	X	21,8	276,4	1,87

MILLISEID TUNNUSEID LEHMAL HINNATAKSE?

ÜLDTUNNUSED: TÜÜP, UDAR, JALAD = üldmulje

LINEAARSED TUNNUSED (EPK 14; EHF 16):

Tüübitunnused: kõrgus, rinna laius, kere sügavus, keha nurgelisus (EHF), laudja laius, laudja sirgus

Udaratunnused: eesudara kinnitus, tagaudara kõrgus, keskside, udara põhja kõrgus, esi- ja taganisade asetus, esi- ja taganisade pikkus

Jalatumused: tagajalad tagant (EHF), tagajalad küljelt, sõrgats (EPK), sõranurk

KUIDAS VALIDA GENEETILISE HINDAMISE TULEMUSTE ALUSEL PARIM PULL?

ÜLDREEGEL: MIDA KÕRGEM ARETUSVÄÄRTUS SEDA PAREM

(ehk teisiti, mida madalam aretusväärtus, seda halvem)

ÜLDTUNNUSED: SPAV, SSAV, SVAV, SKAV, SGAV, STAV, TÜÜP, UDAR, JALAD

LINEAARSED TUNNUSED: kõrgus, rinna laius, kere sügavus, keha nurgelisus (EHF), laudja laius, tagajalad tagant (EHF), eesudara kinnitus, tagaudara kõrgus, keskside, udara põhja kõrgus

ERANDREEGEL: ARETUSVÄÄRTUS KESKMINE ehk 100 ON KÕIGE PAREM

(ehk teisiti, kõige madalamad ja kõige kõrgemad AV-d on halvimid)

LINEAARSED TUNNUSED: laudja sirgus, tagajalad küljelt, sõrgats (EPK), sõranurk, esi- ja taganisade asetus, esi- ja taganisade pikkus

Karjast väljalangemine enne 3. lakt.:

ÜLDHINNE (17 – 77%):

Enam:	71 – 74p (halb)	70 - 77%
Vähem:	> 85p (väga hea)	17 - 21%

LAUDJA LAIUS (37 – 43%):

Enam:	lai (8-9p)	41-43%
Vähem:	keskm. (3-5p)	36 - 37%

LAUDJA SIRGUS (37 – 43%):

Enam:	tõusev (1-2p)	40-43%
	luipu (8-9p)	40-42%
Vähem:	täisnurk (4-6p)	37%

Karjast väljalangemine enne 3. lakt.:

EESUDARA KINNITUS (31 – 55%):

Enam: nõrk (1-3p) 42 - 55%

Vähem: tugev (7-9p) 31%

EESUDARA KINNITUSE SEOS SOM. RAKKUDEGA:

Mida nõrgem on eesudara kinnitus, seda enam on somaatilisi rakke.

1- 3p 150...200000; 4-6p - ~140000; 7-9p - 110000

Karjast väljalangemine enne 3. lakt.:

UDARA PÕHJA KÕRGUS (33 – 70%):

Enam: kannaliigesega tasa või alla (1-3p) 45 - 70%

kusjuures 1p (rippudar, allapoole kannaliigest) 70%

Vähem: ülalpool kannaliigest (7-9p) 31%

UDARA PÕHJA KÕRGUSE SEOS SOM. RAKKUDEGA:

Mida enam udara põhi allapoole kannaliigest on,

seda enam on somaatilisi rakke.

1- 3p 150...250000; 4-6p - ~130-150000; 7-9p - 110000

Karjast väljalangemine enne 3. lakt.:

NISADE ASETUS (35 – 55%):

Enam: väljapoole hoidev (1-3p) 42 - 55%

kusjuures 1p (väga laiali) 55%

Vähem: parallelselt või pisut sissepoole (5-9p) 37-39%

NISADE ASETUSE SEOS SOM. RAKKUDEGA:

Mida enam nidad väljapoole laiali hoivad, seda enam on somaatilisi rakke.

1- 3p 140...180000; 4-9p - ~120-130000

(9p – SRA hakkab tõusma)

Karjast väljalangemine enne 3. lakt.:

NISA PIKKUS (37 – 46%):

Enam: pikk nisa (7-9p) 40 - 46%

kusjuures 9p (väga pikk nisa) 46%

Vähem: keskmise pikkusega nisa(2-5p) 35-36%

NISA PIKKUSE SEOS SOM. RAKKUDEGA:

Mida pikem on nisa, seda enam on somaatilisi rakke.

1- 6p 120...130000; 6-8p - ~135-145000; 9p - 180000

Karjast väljalangemine enne 3. lakt.:

TAGAUDARA KÕRGUS (37 – 51%):

Enam: madal tagaudar (1-3p) 42 - 51%

Vähem: kõrge tagaudar (6-9p) ~37%

SÕRANURK (38 – 50%):

Enam: lame (1-3p) või püstine (8-9p) 40-50%

Vähem: nurk ~45 kraadi (4-6p) ~38%

TAGAJALAD KÜLJELT (37 – 50%):

Enam: liiga püstine (1p) või saabel (8-9p) >40%

Vähem: ~150 kraadi (4-6p) 37%

Pullide pakkumine I 2010:

EPK 15 ja EHF 66 omaaretatud pulli

EPK 5 vabatest pulli (50.- doos)

IMPORTPULLID (52):

4 TP (1 SS); 2 AP pulli (1 SS); 2 SRB; 6 RH

38 EHF (7 SS)

40 (nii oma kui import) lihatõugu pullide sperma

(9 eri tõugu)

Pullide pakkumine I 2010:

PARIMAD ja TAGASIHOIDLIKUMAD NÄITAJAD EPK PAKKUMISES I 2010:

PIIM , kg			RASVA %		
Bermon 1580	Saff	175	Saff	0,36	Bermon - 0,65
Carro 1485	Garbus	349	Safor	0,23	Bruma -0,60

VALGU %			TÜÜP		
Saff	0,15	Futlar -0,27	Carma	117	Boiman 86
Garbus	0,12	Gnien -0,24	Carmon	113	Aksen 91
			Bermon	110	Saff 91

UDAR			JALAD		
Bermon 112	Garham	93	Carma	124	Gnien 92
Futlar 112	Bruma;Aksen;Saff	96	Carmon	119	Bermon; Garbus 101
Safor 109			Bruma	118	

SSAV		
Bruma	123	Garbus 79
Gnien	119	Futlar 92
Boiman	116	

Pullide pakkumine I 2010

PARIMAD ja TAGASIHOIDLIKUMAD NÄITAJAD EHF PAKKUMISES I 2010:

PIIM , kg				RASVA %			
Rodeo	2881	Profil	792	Bertus	0,33	Talis	-0,85
Jerico	2813	Lamberg	839	Belro	0,20	Langelore	-0,76
Talis	2713						

VALGU %			TÜÜP				
Aker	0,20	Langelore	- 0,36	Marlon	123	Aker	78
Lancelot	0,16	Hermes	- 0,23	Toendra	120	Genua	79

UDAR			JALAD				
Jolink	129	Lambro	81	Welton	119	Frello	80
Match	126	Jerico	82	Marmax	116	Prelüüd	82
Eduard	125	Allegro	86			Marlon	82

SSAV			
Belmar	125	Hasler	80
Profil	122	Felson	82
Eduard	121	Miracle	83
Aker	121		

SOOVITAN JÄRGMISI PULLE

(vt ka Tõuloomakasvatus 1, 2010):

EPK:

Carro 359; Carmon 365; Carma 360;

EHF:

Berlingo 6375, Delgado 6308, Bremen 6404,

Rodeo 6368, Bartele 6401

Rubert-Red 6364

VISSID jt. üritused 2010

EHF - N. 06.05 Luigel

SAARTE - N. 10.06 Saaremaal

EPK - L. 03.07 Ülenurmel

SÜGISNÄITUS – L. 04.09 Ülenurmel

ELVKS 10 aastat – 04. – 05.06

TR 125 aastat – november

Täna Teid kuulamast!

